

**מעשי הקנאים , הזעזועים בירושלים ותגובות גדולי התורה וביניהם החפץ חיים והרב צבי פסח פרנק זצ"ל**

.....

כשהוציא מרן הראי"ה את ספרו 'אורות', אותו כתב ברוח קדשו הנשגבה, התקבל הספר בברכה ובשמחה אצל ציבור החרדים שהסתופפו בצילו של הרב. אך הקנאים, קצרי הדעת ורעי הלבב, שביקשו עילה להילחם בקדוש ד' מרן הראי"ה זיע"א, החליטו לנצל את העניין לפגוע בו. לשם כך הם כתבו חוברת פלסטר בשם 'קול שופר', ובו הובאו בצורה מקוטעת ומסורסת משפטים מתוך ספר ה'אורות', וכן דברי התנגדות לספר, ושלחו זאת למספר רבנים קנאים ע"מ שיוסיפו את חתימתם על חוברת זו. שנים מרבני ירושלים, הרב זוננפלד והרב דיסקין, שהיו עד אז בידידות עם מרן הראי"ה, צירפו את חתימתם לנוסח הראשוני (שהיה מתון יחסית) שקבלו מאת הקנאים.

אח"כ הוסיפו הקנאים לחוברת דברי חירוף וגידוף נגד הראי"ה, ככל שעלה בדמיון רוחם

את החוברת, עם חתימות הרבנים ודברי הגידוף, שלחו את

הקנאים לרבנים מסויימים בחו"ל, בבקשה לדון את הספר 'אורות' כדין סופרי קוסמים, שחייבים שריפה. במקומות מסויימים, וביחוד בפולין, בה לא ידעו ולא הכירו את הראי"ה, נזדעזעו הרבנים

מהחוברת שציירה את הראי"ה בצורה כזו

כאשר נודע בירושלים מהרעש בין רבני פולין, שלח הגרי"מ חרל"פ שני מכתבים ארוכים להרגיע את

רוחם, וגילה בהם את פרצופם האמיתי של בעלי החוברת

פרשה זו מתוארת בפירוט בספר 'בתוך החומות', לרב מנחם מנדל פרוש זצ"ל, ושם מובאים מכתבי הגרי"מ חרל"פ זיע"א, בהם הוא זועק על חוסר הצדק המשוע, ופזיזותם הנמהרה של כותבי

הפלסטר:

אני הצעיר מעולם הייתי מתאבק בעפר רגלי חכמים, ומורא כל ת"ח עלי מאוד, בכך אני שואל " בפחד גם על ת"ח דעיר קדשנו החתומים ב'קול שופר', מדוע לא פנו עצמם ישר למרן שליט"א, לשאול ממנו קושיותיהם? [...] ואחדים מהצעירים המרקדים הדפיסו את מכתבם של הרבנים בלי ידיעתם כלל, שלא היו מרהיבים להדפיס גדול או קטנה בלי הודעה למרן שליט"א, אבל העזי פנים הצעירים יודעים כי אם יבואו הרבנים הגאונים הזקנים בשאלה למרן שליט"א יש לאל ידו להסביר להם שלא יקשה להם מאומה, ואז יפסידו לגמרי [...] על כן הקדימו להדפיס בלי ידיעת הרבנים.

[...] מרן שליט"א ואני הצעיר כשנודע לנו הפצתו של ה'קול שופר' קבלנו באהבה את הייסורים,

וחשבנו לנכון כי כל ישר לב יכיר וידע את זיופו מתוכו, [...] איך לא שאלו אותנו

כלל, וכי מעבר לים אנו יושבים שאינם מוצאים אותנו?! וכי חשודים אנו לסרב להשיב להם?! ובטח

"יכיר כל בן דעה כי כל זה לא נברא כ"א לשם המחלוקת

ואכן, היו אנשים כאלה אשר הדברים הנשגבים היו למעלה מהשגתם, ובקשו להבין דעת קדושים ולקבל הסבר לדברים. כך למשל רבי יצחק אייזיק בן טובים זצ"ל, חובב ציון ותיק, אשר ליווה את הגר"ש מוהליבר זצ"ל בבקורו בארץ בשנת תר"ן וזכה אחר כך לעלות ולהשתקע בארץ. הוא פנה אל הגרי"מ חרל"פ, וקיבל תשובה ארוכה ומפורטת, הנקראת בשם 'טובים מאורות', קונטרס עמוק ונשגב שנכתב באלול תר"פ ונדפס בשנת תרפ"א (הופיע מחדש בימי מרום' – מעייני הישועה, (ירושלים תשל"ז).

#### **מכתב הקנאים מגיע לגרי"ח דייכעס זצ"ל**

גם אל העיר לידעז, בה התגורר הגאון ר' נחמן שלמה גרינשפאן זצ"ל, הגיעו מכתבם של הקנאים. המכתב היה ממוען אל רבה של העיר – הגאון ר' ישראל חיים דייכעס זצ"ל, שהיה מגדולי הדור

באותה תקופה. הקנאים ביקשו להפיל גם אותו ברשתם, וציפו כי הוא יענה לבקשתם: החרמת ספרו של הראי"ה

...מה שהקנאים לא ידעו, זה שהגרי"ח דייכעס הינו חסיד נלהב של הראי"ה קשרי ידידות והערכה מיוחדים במינם, היו בינו לבין הראי"ה. כך לדוגמא, בפתחו של אחד מספריו הרבים של הגרי"ח דייכעס, מובאת הסכמה מרגשת של הראי"ה, אותו מכנה הרב דייכעס: "ידיד נפשי הגאון הגדול האמיתי, תפארת ישראל, אוצר תורה יראה ותבונה, חוקר ומקובל, כקש"ת מו"ה אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א, רב הכולל בעה"ק ירושלים תובב"א" [עוד על קשריו עם [הראי"ה, ראה במסגרת בעמוד הבא בתור ידיד נאמן של מרן הראי"ה, לא היה סיכוי שהגרי"ח דייכעס יפול ברשתם של הקנאים. אדרבא, הוא הזדעזע ממעשיהם המגוונים, ומחה על כך בחריפות

### זעזוע ממעשי הקנאים

גם הרב גרינשפאן, בראותו את כתב הפלסתר של הקנאים, לא התפתה לחשוב כי מדובר במחלוקת לשם שמים, או בהתנגדות עניינית לתורת הרב קוק (כפי שניסו להציג זאת הקנאים ואף ההיסטוריונים שמחוגיהם). "טעות נכזבה היא לדמות שהמחלוקת תלויה באמת באותם האמתלאות והנימוקים", כתב הגרי"מ חרל"פ באותם ימים, וכך תפס הרב גרינשפאן. הוא הבין כי מדובר בסך הכול במסע השמצות בניצוחם של הקנאים, שבעוה"ר נלכדו בו גם מעט מזקני הדור. וכך הוא מתאר את המציאות המרה במכתבו לעורך העתון 'הדרך', כשמבעד למילים זועק הכאב הגדול על חילול כבודו של הרב, ועל העלמת האמת

מתנפלים בפרהסיא כנגד איש המופת (הראי"ה) [...] שרכש לו מעריצים לאלפים בכל [...] שדרות העם במשך שבתו במדינתנו. גם המכתבים הבאים מירושלים לעתון הדרך, הרגשנו הרבה פעמים נטיה בלתי סרה להמעטת דמותו של הרב הגדול הנ"ל. ובימים האחרונים קיבל ידידי הרב דייכעס שליט"א מכתב מירושלים חתום בידי הרב דיסקין והרב זאנענפעלד אשר בו מבקשים את הרב דייכעס להמנות עמהם להחליט לדון את ספר "אורות" לשרפה "כספרי קוסמים" חלילה מעולם לא ראיתי כתב פלסתר כזה. הדבר הזה הרעיש את כל עירנו. הרב דייכעס החליט לצאת במחאה נמרצה כנגד התנפלות מגונה כזו, אבל בינתים חלה. (בפ"ש כי הוטב מצבו). על החכם יעבץ, והוא חושב את עצמו כתלמיד הרב קוק נ"י, [...] סילק את ידיו מרעיון האגודה (אגודת ישראל) כל זמן שלא יוכר שנוי לטובה בהתייחסות האגודה למעלת הרב קוק שליט"א. בהיות כי רעיון האגודה חביב עלי מאוד, הנה נעתרתי לבקשת ידידי הנ"ל לערוך מכתב אל כת"ר ולהודיעו שורש הענין ולבקשו שיואיל בטובו למען השלום לתת מקום בעתון הדרך למאמרי: "לבקורת הספר אורות". לדעתי חובה על ראשי האגודה בכל אתר ואתר להשתדל לבוא לידי הסכמה עם כל ההסתדרויות האורתודוכסיות, כדי לעבוד יחד לטובת עמנו על יסוד התורה, למנע מן כל מחלוקת באיזה תמונה שהיא, והאמת והשלום יהיו נר לדרכה, וסוף סוף יעמוד על ההכרה הברורה, שרעיון האגודה, הוא הרעיון האמיתי, המקורי, שבכוחו לאגד את עמנו באגודה חזקה למטרת קיומו החומרי והמוסרי אבקש את כת"ר, באם לא ימצא לנכון להדפיס את המאמר, יואיל בטובו להשיב אותו אלי [...].

"חותם בד"ש וברגשי כבוד נחמן שלמה גרינשפאן ר"מ דפה ליעדז הרב גרינשפאן לא הסתפק במכתבו זה, ושלח מכתב בהול אל מרן הראי"ה, בו הוא מתאונן על חוצפת הקנאים, ומבקש הסבר למצב הנורא שבירושלים בגבורת רוחו, מתאר הראי"ה לרב גרינשפאן בצורה מדוייקת את סיבות קנאותם של מחרחרי הריב, ואת המציאות הכאובה שבירושלים

ירושלים, ת"ו, [חשוון] תרפ"א" לכבוד ידי"ה הרב הגאון אוצר תו"י וחכמה, מוהרנ"ש גרינשפאן שליט"א ר"מ בק' לידז יצ"ו וכא"ל שו"ר

אחרי אשר באחור זמן כתבתי לכת"ר את מכתבי יום אמש, הגיעני מכתבו היקר, ע"ד כתב הפלסתר אשר הוציאו נגדי ונגד ידי"ה הרב הגאון הצדיק, ר"י משה חרל"פ שליט"א שהוא אחד השרידים אשר ה' קורא בדורנו. והנה כל הענין הוא בא מתוך קנאה בכבוד והשפעה אשר חנני ה', כי הרב

דיסקין רצה בהתמנות של הרבנות פעה"ק, ומשרתיו ועושי רצונו עסקו בזה, ולא עלתה בידם מפני המיאון של הצבור בכללו. ואנכי מפני כך עכבתי כמה חדשים ולא קבלתי את הכת"ר [כתב רבנות], שחששתי לכבודו, ביחוד מפני זקנותו המופלגה, וכבוד אביו הגאון מבריסק זצ"ל. אבל כאשר גם אחרי שלא קבלתי את הכתב הוסיף להתעבר בקנאה, כי יודע הוא שאין מעלה ומוריד כלל ענין קבלת הכת"ר, כי עקר הדבר הוא פה האמון וההשפעה על הקהל, ע"כ יחפשו תואנות, נעתרתי לקבל, ונתחברו קצת אנשים להתפלג בפ"ע, וספח עמו את הרב זוננפלד שהיו בתחילה במחלוקת זה על זה, ויסדו להם ב"ד מיוחד, וקורין אותו בשקר "ב"ד לכל מקהלות אשכנזים", ואין לו השפעה וערך כלל באופן כללי, ואנכי הנני ב"ה מהנעלבים ואינם עולבים, ואין דבריהם עושים עלי שום רושם ולא ע"ד הקהל ות"ח ויראים אמתיים. ומשהדפיסו פה הרבנים ובתי הדינים וראשי המוסדות מחאה ע"ז הוא ג"כ נגד רצוני, רק לא אוכל לעצור את חפץ הציבור החושבים שכבודי הוא כבודם, והם בעצמם פה מתכחשים ואומרים שאינם יודעים מכל זה, ובטעות בא הדבר מצדם ובכ"ז הנם עושים את מעשיהם במחשכים. אבל כל מה שאני מצטער מזה הוא רק מפני כבוד ירושלים וכבוד התורה שמתחלל ע"י מעשיהם, אבל בעצם הענין, לא בפנים ולא בחוץ, נכרת השפעתם. ואדרבא חזותם מוכיח כי על כזב ומרמה מיסדים הם את התנגדותם, הבאה מתוך קנאה של תחרות של כבוד המדומה, וה' יטהר לבנו להעשות אגודה אחת, לעבדו באמת בהר קדשו סלה, כל ישראל חברים, ונזכה לראות בויעוד בית מקדשנו וברוממות קרן עם ה' גוי קדוש על אדמת [קדשו בב"א, כנה"ר וכו', הק' אברהם יצחק ה"ק" [אגרות הראי"ה' ח"ד אגרת א'סו

במקביל למכתב זה, שולח הראי"ה מכתב לבנו יחידו הרצי"ה, ובו הוא כותב בקצרה על דבר האירועים בירושלים, ומרגיע אותו כי הקנאים לא הצליחו בנסיונם להשתיק את אמיתה של תורה:

ב"ה יום א' לחודש מרחשון תרפ"א"

בני מחמדי שליט"א

ימי החגים עברו עלינו ב"ה כשורה, רק שהציבור הי' תוסס מפני הנבלה של הפמפלט [...] [חוברת], קול השופר של מחרחרי הריב, שהזקנים נתאדקו בהם כ"כ. אבל ת"ל לא פעלה כל השתדלותם, להצר את הצעדים של דרך הקודש שאנו הולכים בה, בתמימות לבב וברעיון טהור, "כ"א להרחיבם בע"ה

### "הגרצ"פ פראנק: "נתלבשו במסווה הצביעות"

דברים אלו שכותב הראי"ה בקיצור לרב גרינשפאן, מוסברים בהרחבה במכתב שכתב הגרצ"פ פראנק זצ"ל באותם ימים, והנה הוא לפניכם:

הנה הגאון מוהרא"י הכהן קוק שליט"א נתקבל פה לרב מרוב מנין של קהלת הקדש דפה " (ירושלים), ובני כולל אונגרין כבר ידוע כי עינם צרה באחינו גולי רוסיא ופולין וביותר שכדי שתגדל הכנסתם המיוחדת דוקא לבני אונגרין לא טוב להם שהרב הכולל של עה"ק יהיה שלא מבני אונגרין, ומה עשו אחדים מבני כולל אונגרין? נתלקטו מתי מספר מהם [...] ובראשם הנער הזקן [...] ועשה תעמולה לייסד ועד אשכנזי, והנער הזקן הזה הוא מומחה גדול לסדר בחירות בדעות נעלמות מכל, וגלויות אליו, לכל סדר הבחירה שהוא עושה בבחינת רואה ואינו נראה, וקשה לתאר בכתב כל חריצותו בענין זה באופן שהוא מסדר לו רשימה של ועד גדול וגם ועד הפועל הכל בסדר נאה מבחוץ ומקור משחת מבפנים, כי מבני אונגרין וגאליציען הוא בוחר בצעירים [...] ביותר, ומשאר הכוללים הוא כמלקט שבליים בראש ההר כאשר הוא רואה איזה זקן או שוטה שלא יבין מעשה תעתועיו הוא מכניסו בתוך הועד, ובכך יוצא הבחירה הסתומה מן העין שהוא המזכיר הראשי ואברך צעיר [...] יו"ר

והם כותבים וחותמים לאלפים ולרבבות בכל אמעריקא ובכל העולם בשם כל האשכנזים שבירושלים [...] כי "הרב ר' חיים זאננפעלד הוא הרב דפה", במקום שהכל רואים ויודעים כי ר' חיים זה לא היה מעולם רב (פה) ולא יהיה, כי הוא איש זקן וחלוש ואי אפשר לו להתערב בעניני העיר כלל, ורק זה הנער הזקן משתמש בו ובשמו לכלי חפץ להחריב עיר ומלואה, את הגאון קוק שליט"א יבזה הוא ואחוזת מרעיו רקים ופוחזים בראש כל חוצות בחציפות נוראה מאד תצלנה

אזנים משמוע.

והנער הזקן הנזכר נתחבר אל סופרים צעירים באי בית הישיש הרב ר' יצחק ירוחם דיסקין נ"י, כי על הזקן הזה רובצת השפעת נערים סופרים שהם עם [...] יטוהו לכל אשר יחפצו ומקבלים ממנו חתימות על כל תעלוליהם, ולפי השערתי אין הוא אשם כלל כי הוא אינו רואה בכתב וגם החתימה קשה לו, והסופרים עשו לו חתימת ידו בדפוס של חותם ממש בכתיבת ידו והם כותבים וחותמים

כל מה שירצו, ואוי לו לדור אם סופרים ונערים כאלה ושועלים קטנים המה מנהיגיו

זה כששה שבועות דברתי עם הרב ר' חיים זאנענפעלד, ובתוך הדברים שאלתו באיזה צדק הוא חותם על עצמו כי הוא רב לאשכנזים שבפעה"ק? [...] השיב לי כי בעצמו באמת אינו חותם כך רק

הם עשו לו חותם וכתבו עליו כן

הנני מדלג מענין לענין [...] אבל שם באמעריקא עשו שגיאה גדולה כי משם הודיעו כי בתוך הועד שיבחר ע"י הרב אבראמאוויטץ יהי גם אנשים מצד דיסקין וזאנענפעלד וזה היה פגיעה גדולה בכבודו של הגאון מהרא"י קוק שליט"א שהוא הרב פה וכל המוסדות היותר גדולות המה תחת נשיאותו, והוא רב העיר ונושא עבודת הציבור, והמה שמו מרחוק פה אנשים חדשים שלא ניסו כלל לשאת עליהם עבודת הציבור, ורק נותנים חרב פיפיות ביד אלו החנפים ועזי פנים המתחככים להנאתם אצל הזקנים הללו ובפעולות אלו הם מחריבים הכל [...] ובדברי חנף של הצעירים מן

האונגארין והנלויים עליהם נמשך הרב אבראמאוויטץ להם והוא כנגד גאון עוזנו הרב קוק נ"י הדברים האלה כתבתי בחפזי בלי סדר כי הוא לא לפי רוחי לטפל בדברים כאלה, והקיצור הוא אם יכול מע"כ להשפיע ולפרסם את האמת כי הזקנים הנזכרים כבודם במקומם מונח אינם אנשים ציבוריים ואין לעמוד כלל על חתימתם וכל עניני הציבור הירושלמי בכלל ובפרט הן מילי דמתא והן כל דבר הנוגע לדת והוראה אין שייך כלל לא להזקנים ולא לאנשיהם שברובם המה אנשים פשוטים שנתלבשו במסוה הצביעות ומכריזים כי מקנאים המה קנאת ה' ומשתמשים רק בשמות הזקנים לסמות העינים וכל מבין רואה כי לא נוכח האמת דרכם, משתמשים בכתבי פלסתר להרבות מחלוקת בישראל. אם מע"כ יוכל להשפיע לפרסום האמת הזה יגולגל זכות על ידו ויעשה תקון גדול

[לעיה"ק" [שו"ת 'מלכי בקודש' ח"ד עמ' 44]

### כיצד התייחס ה'חפץ חיים' לפשקווילים

ה'חפץ חיים' הכיר מקרוב את גדלותו של מרן הראי"ה, ומשום כך לא התפתה להאמין לשמועות הרעות. הוא הגיב בצורה חריפה ביותר כנגד כתבי השטנה ששלחו אליו הקנאים, ונאמן לדרכו – דרך השלום – התרחק מבעלי מחלוקת אלו, עד כדי כך שכאשר באו לבקרו, לא הסכים לומר להם "שלום". "אין שלום לרשעים

כאשר נודעו לו האירועים של עזות פנים וחציפות נגד גדולי ישראל שאירעו בירושלים, הוא התרגש מאוד ובמשך כמה רגעים מרט שערותיו. מרוב צדקותו וקדושתו, נשאר עצור פנים, ואחר כך אמר: "אלו ערלעכע יידן שבירושלים?!!" – אלו יהודים חרדים שבירושלים?! "אלו תלמידי חכמים שבירושלים?!". חזר על זה כעשר פעמים, ואז הוציא מפיו מילים מזעזעות אלה, שקשה לחזור עליהן: "די קינדער פון די ערלעכע יידן וועלן זיך אויסשמאדן". ילדי הצדיקים האלה יהיו

משומדים!

מספר חתנו, הגאון ר' אהרן כהן זצ"ל: "ביודעי שאדוני מורי וחמי ה'חפץ חיים' שליט"א המוקיר ומחבב מאוד את כבוד מרן הגרא"י הכהן שליט"א שנפשו היה דאבה מאוד עליו בשומעו אודות הרדיפות עליו בכ"ז לא יצא במחאה גדולה ע"ז באומר כי שתיקה בדברים כאלה ומעוט פרסומם זהו תקנתם להקטין ולמעט בערכם. אם כי דברי שמצה הנוגעים בכבוד מרן הגרא"י קוק שליט"א לא העיז אף אחד לאמר בפניו ומכתבי הפלסתר היה סר עיניו בבזו מבלי לפותחם" [סיפורים].

[נוספים על החפץ חיים והראי"ה – בספר 'בין שני כהנים גדולים', מאת מנחם קמפינסקי